

Socialinio darbo magistrantūros studijų programos absolventų įsijungimas į darbo rinką: Lietuvos edukologijos universiteto atvejis

Angelė Kaušylienė¹, Alina Dinovagis²

¹ Lietuvos edukologijos universitetas, Socialinės edukacijos fakultetas, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, angele.kausyliene@leu.lt

² Lietuvos edukologijos universitetas, Socialinės edukacijos fakultetas, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, alina.dinovagis@gmail.com

Anotacija. Socialinis darbas kaip profesinė veikla yra paplitęs visame pasaulyje, tačiau tai viena iš naujausių profesijų Lietuvoje, kadangi tik atkūrus šalies nepriklausomybę ir pasikeitus politinei situacijai atsirado galimybė įteisinti socialinio darbuotojo profesiją. Socialinio darbo studijų programos absolventų sėkmė įsijungiant į darbo rinką – vienas iš svarbiausių studijų kokybės vertinimo rodiklių.

Straipsnyje aptariama socialinių darbuotojų rengimo situacija Lietuvoje, profesinės karjeros galimybės. Pristatomas socialinius darbuotojus rengiančių Lietuvos aukštųjų mokyklų sąrašas atkreipiant dėmesį į studijų programos įgyvendinimo pradžią. Aptariamos socialinių darbuotojų įsidarbinimo galimybės, remiantis darbo rinkos prognozėmis bei socialinio darbo specialistų pastarųjų 6 metų padėtimi darbo rinkoje, pasiūlos ir paklausos kontekste. Straipsnyje pristatoma Lietuvos edukologijos universiteto (LEU) socialinio darbo magistrantūros studijų programos absolventų padėtis darbo rinkoje, tiriant įsidarbinimą baigus magistrantūros studijas.

Esminiai žodžiai: *socialinis darbuotojas, darbo rinka, įsidarbinimas, magistrantūros studijos.*

Įvadas

Socialinis darbas kaip profesinė veikla yra paplitęs visame pasaulyje, tačiau tai viena iš naujausių profesijų Lietuvoje. Atkūrus šalies nepriklausomybę ir pasikeitus šalies ekonominei bei socialinei situacijai, atsirado naujų socialinių problemų, kurių pats asmuo negalėjo įveikti. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog socialinis darbas, turintis senas tradicijas ne tik Europos Sąjungoje, bet kitose šalyse, tapo būtinybe ir mūsų valstybėje kaip prielaida ir galimybe spręsti socialines problemas, t. y. įgalinti klientus bei jų grupes įgyti įgūdžių socialiai funkcionuoti nuolat kintančiomis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis. Akivaizdu, kad kiekvienoje šalyje yra asmenų, kuriems reikalinga socialinė pagalba (pvz., išgyvena krizes, netektį, bedarbystę, turi negalią ir t. t.). Lietuva ne išimtis, buvo reikalingi specialistai, kurie turėtų bendrųjų profesinių kompetencijų kokybiškai dirbti ir teikti socialines paslaugas, įgalinant klientus ir jų grupes spręsti savo socialines problemas. Pirmas žingsnis, kuris buvo žengtas, tai socialinių darbuotojų studijų programų rengimas ir įgyvendinimas.

Lietuvoje socialinių darbuotojų studijų programos buvo parengtos remiantis įvairių užsienio šalių (Norvegijos, Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Olandijos ir JAV kt.) patirtimi, kuria dalijosi atvykę socialinio darbo profesionalai ir mokslininkai. Socialinio darbo studijų programos buvo nuolat atnaujinamos. Prie to labai daug prisidėjo Lietuvoje žinomi mokslininkai bei praktikai: A. Bagdonas, E. Giedraitienė, A. Kaušylienė, I. Leliūgienė, V. Vaicekauskienė, N. Večkienė, A. Nazarovas, A. Vareikytė ir daugelis kitų.

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Socialinių darbuotojų rengimas – atsakingas ir sudėtingas procesas. Socialinio darbo specialistų rengimas Lietuvoje yra menkai tyrinėtas, daugiausia dėmesio skiriant tik pirmųjų programų rengimui. Apie socialinių darbuotojų rengimą rašė I. Leliūgienė (1995), A. Bagdonas (2001), I. Leliūgienė, E. Giedraitienė ir L. Rupšienė (2004), V. Vaicekauskienė (2007) ir kt. Tiriant socialinio darbo specialybės studentų rengimą šalies aukštosiose mokyklose taip pat rasta mažai informacijos apie šią studijų programą. Mokslinės ir metodinės literatūros požiūriu socialinio darbo tema, nors ir yra aktuali, bet mažai tyrinėta. Lietuvoje apie socialinį darbą dar 2001 m. straipsnį parašė Vilniaus universiteto profesorius A. Bagdonas, kurio įžvalgos ir šiandien yra aktualios socialinio darbo tyrinėtojams. Profesorius pirmas aprašė socialinio darbo istorinę raidą Lietuvoje, įvardydamas 3 profesionalizacijos etapus: I. 1990–1991 m.; II. 1992–2002 m.; III. 2002 m. – iki šių dienų. V. Kavaliauskienė (2005) aptarė socialinio darbo profesijos raidos ypatumus, bet jų nepagrindė tuo metu galiojančiais teisės aktais. Socialinis darbas Lietuvoje, kaip ir užsienyje, yra labai pažeidžiamas, užtenka vien socialinei sistemai sumažinti finansavimą, ir visa veikla ribojama. Socialiniam darbui trūksta ir visuomenės palaikymo, jis visiškai nereikšmingas politikams ir mažai apie jo problemas kalbama politikų rinkiminėse programose (Doel, 2012, 48).

Tyrimo objektas – Lietuvos edukologijos universiteto socialinio darbo magistrantūros studijų programos absolventai.

Tyrimo tikslas – ištirti Lietuvos edukologijos universiteto socialinio darbo magistrantūros studijų programos absolventų įsidarbinimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai ir empiriškai aptarti socialinių darbuotojų rengimo situaciją Lietuvoje bei profesinės karjeros galimybes.
2. Empiriškai ištirti Lietuvos edukologijos universiteto socialinio darbo magistrantūros studijų programos absolventų padėtį darbo rinkoje.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Dokumentų analizė.
3. Kiekybinis tyrimas – anketinė apklausa.
4. Statistinė tyrimo duomenų analizė atlikta SPSS 17.0 (*Statistical Package for the Social Sciences*) programa ir Excel 2007 programa.

1. Socialinio darbo studijų programų pasiūla Lietuvos aukštosiose mokyklose

1991 m. prasidėjo socialinio darbo studijų programų kūrimo procesas, kurį inspiravo iniciatyvūs mokslininkai, supratę socialinių profesijų svarbą tuomet ir ateityje. Pirmą socialinio darbo studijų programą buvo parengta Utenos aukštesniojoje medicinos mokykloje (dabar – Utenos kolegija). Programos iniciatorė buvo tuometinė mokyklos direktorė A. Kaušylienė (Leliūgienė, Giedraitienė, Rupšienė, 2004, 65). 1992 m. socialinio darbo studijų perkvalifikavimo programa buvo parengta Vilniaus universitete (studijavo turintieji aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir per metus, išklausę šią programą, įgijo socialinio darbuotojo profesinę kvalifikaciją) ir Vytauto Didžiojo universitete – magistro studijų programa. 1994 m. prof. V. Vaicekauskienės (ilgametės Lietuvos socialinių darbuotojų asociacijos prezidentės) iniciatyva, siekiant vienyti Lietuvos socialinius darbuotojus, buvo įkurta Lietuvos socialinių darbuotojų asociacija.

1994 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM) įkūrė Socialinių darbuotojų rengimo centrą prie SADM, kurio misiją – sudaryti socialiniams darbuotojams galimybę tobulėti profesinėje srityje, sistemingai tobulinti jų darbo įgūdžius, apibendrinant socialinio darbo inovacijų patirtį, siekiant šalyje kokybiškos socialinio darbo raidos.

2014–2015 m. socialinius darbuotojus rengė 16 aukštųjų mokyklų, iš kurių 7 universitetai ir 9 kolegijos. Studentai, pasirinkę socialinio darbo studijų programas, į septynis didžiausius Lietuvos universitetus (žr. 1 lentelę) priimami pagal bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas, laikantys Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo (2003), reikalavimus. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos universitetuose pirmosios pakopos studentai rengiami ne tik kaip socialiniai darbuotojai, bet ir kaip konkrečios sferos socialiniai darbuotojai, pavyzdžiui: Lietuvos sveikatos mokslų universitetas rengia

medicinos socialinius darbuotojus, Klaipėdos universitetas – socialinius darbuotojus darbui su bendruomene, o Šiaulių universitetas jungia socialinį darbą ir socialinę reabilitaciją. Socialinio darbo pirmosios pakopos absolventams suteikiamas kvalifikacinis laipsnis ir / arba kvalifikacija. Antrosios pakopos socialinio darbo studijos suteikiamos šešiuose universitetuose.

1 lentelė. Socialinių darbuotojų rengimas Lietuvos universitetuose pagal 2014–2015 m. statistiką

Eil. Nr.	Aukštoji mokykla, fakultetas	Miestas	Specialybės pavadinimas	Pakopų lygiai	Kvalifikacinis laipsnis	Programos parengimo metai
1.	Klaipėdos universitetas, Sveikatos fakultetas	Klaipėda	Socialinis darbas bendruomenėje	Bakalauras	Socialinio darbo bakalauras	2000 m.
			Socialinis darbas	Magistras	Socialinio darbo magistras	2001 m.
2.	Lietuvos edukologijos universitetas, Socialinės edukacijos fakultetas	Vilnius	Socialinis darbas	Bakalauras	Socialinio darbo bakalauras, Socialinis darbuotojas	2014 m.
				Magistras	Socialinio darbo magistras (specializacijos: menų terapija, vadyba, penitencinė veikla)	2002 m.
3.	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Visuomenės sveikatos fakultetas	Kaunas	Socialinis darbas medicinoje	Bakalauras	Socialinio darbo bakalauras, socialinis darbuotojas	2006 m.
4.	Mykolo Romerio universitetas	Vilnius	Socialinis darbas	Bakalauras	Socialinio darbo bakalauras, socialinis darbuotojas	2005 m.
				Magistras	Socialinio darbo magistras, socialinis darbuotojas (specializacijos: vaiko teisių apsauga, socialinis darbas su jaunimu)	2005 m.
			Socialinis darbas su vaikais ir jaunimu	Magistras	Socialinio darbo magistras	2014 m.

Eil. Nr.	Aukštoji mokykla, fakultetas	Miestas	Specialybės pavadinimas	Pakopų lygiai	Kvalifikacinis laipsnis	Programos parengimo metai
5.	Šiaulių universitetas, Socialinės gerovės ir negalės fakultetas	Šiauliai	Socialinis darbas ir socialinė reabilitacija (jungtinė programa su Rėzekne)	Bakalaurs	Socialinio darbo bakalaurs	2014 m.
			Socialinis darbas (jungtinė programa su Ukraina)	Magistras	Socialinio darbo magistras	2014 m.
6.	Vilniaus universitetas, Filosofijos universitetas	Vilnius	Socialinis darbas	Perkvalifikavimo programa	Socialinis darbuotojas.	1992 m.
				Bakalaurs	Socialinio darbo bakalaurs, Socialinis darbuotojas	1995 m.
				Magistras	Socialinio darbo magistras	1994 m.
7.	Vytauto Didžiojo universitetas, Socialinių mokslų fakultetas	Kaunas	Socialinis darbas	Bakalaurs	Socialinio darbo bakalaurs	1997 m.
				Magistras	Socialinio darbo magistras	1992 m.

Lietuvoje veikia 24 kolegijos, iš kurių net devyniose rengiami socialiniai darbuotojai (žr. 2 lentelę). Kolegijų, kuriose rengiami socialinio darbo specialistai, daugiausia yra Kaune. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog Vilniuje nėra nė vienos kolegijos, kurioje būtų rengiami socialiniai darbuotojai. Studentas, baigęs socialinio darbo studijų programą Lietuvos kolegijose, įgyja socialinio darbo profesinio bakalauro laipsnį ir socialinio darbuotojo kvalifikaciją. Trijose kolegijose suteikiamas tik socialinio darbo profesinio bakalauro laipsnis, o kvalifikacija nesuteikiama. Šv. Ignaco Lojolos kolegijoje Kaune socialinio darbo absolventams suteikiamas socialinio darbo profesinis bakalauro laipsnis.

Pirmoji aukštesnioji mokykla, kuri nuo 1991 m. pradėjo rengti socialinius darbuotojus, buvo Utenos aukštesnioji medicinos mokykla (nuo 2000 m. – Utenos kolegija). Utenos aukštesniosios mokyklos pavyzdžiu 1993 m. socialinius darbuotojus pradėjo rengti Kauno, o 1995 m. – Panevėžio, dar po metų – 1996 m. – Klaipėdos medicinos mokyklos. 1999 m. parengta ir išleista Lietuvos aukštojo mokslo Baltoji knyga, kurioje buvo numatyti tolesni aukštojo mokslo reformos tikslai ir jos etapai. Lietuvoje, vykdant aukštojo mokslo reformą, 2000 m. priimtas LR aukštojo mokslo įstatymas – bene didžiausios apimties dabar švietimo sritį reguliuojantis įstatymas, parengtas su užsienio ekspertų pagalba, kuris įteisino binarinę aukštojo mokslo struktūrą, į aukštojo mokslo

institucijų sistemą įsijungiant neuniversitetinėms aukštosioms mokykloms – kolegijoms. Taigi, nuo 2000 m. rugsėjo 1 d. Lietuvoje pradėjo veikti pirmos keturios kolegijos (Vilniuje, Kaune, Alytuje ir Utenoje).

2 lentelė. Socialinių darbuotojų rengimas Lietuvos kolegijose pagal 2014–2015 m. statistiką

Eil. Nr.	Aukštoji mokykla, fakultetas / katedra / centras	Miestas	Specialybės pavadinimas	Suteikiamas kvalifikacinis laipsnis ir (arba) kvalifikacija	Programos parengimo metai
1.	Kauno kolegija, Medicinos fakultetas	Kaunas	Socialinis darbas	Socialinio darbo profesinis bakalauras	1993 m.
2.	Klaipėdos valstybinė kolegija, Socialinių mokslų fakultetas	Klaipėda	Socialinis darbas	Socialinio darbo profesinis bakalauras, socialinis darbuotojas	1996 m.
3.	Kolpingo kolegija, Socialinės gerovės centras	Kaunas	Socialinis darbas	Socialinio darbo profesinis bakalauras	2001 m.
4.	Marijampolės kolegija, Edukologijos ir socialinio darbo fakultetas	Marijampolė	Socialinis darbas	Socialinio darbo profesinis bakalauras, socialinis darbuotojas	2002 m.
5.	Panevėžio kolegija, Socialinių mokslų katedra	Panevėžys	Socialinis darbas	Socialinio darbo profesinis bakalauras, socialinis darbuotojas	1995 m.
6.	Šiaulių valstybinė kolegija, Sveikatos priežiūros fakultetas	Šiauliai	Socialinis darbas	Socialinio darbo profesinis bakalauras, socialinis darbuotojas	2002 m.
7.	Šv. Ignaco Lojolos kolegija, Socialinės gerovės katedra	Kaunas	Socialinis darbas	Socialinio darbo bendruomenėje profesinis bakalauras	2014 m.
8.	Utenos kolegija, Medicinos fakultetas	Utena	Socialinis darbas	Socialinio darbo profesinis bakalauras	1991 m.
9.	Žemaitijos kolegija, Telšių fakultetas	Telšiai	Socialinis darbas	Socialinio darbo profesinis bakalauras, socialinis darbuotojas	2005 m.

Po penkerių metų pertraukos socialinio darbo studijų programą parengė Kolpingo kolegija. Po metų – 2002 m. socialinio darbo specialistų rengimo programą parengė Marijampolės ir Šiaulių valstybinės kolegijos. 2005 m. – Žemaitijos kolegija Telšių skyriuje. 2014 m. socialinio darbo studijų programą parengė ir Šv. Ignaco Lojolos kolegija.

Socialinio darbo studijų programos yra socialinių mokslų sritis. Stodami į Lietuvos aukštąsias mokyklas, norintieji visada pateikia profesijų, kurioms teikia pirmenybę, sąrašą. Per pastaruosius trejus metus sumažėjo socialinių mokslų studijų sritį besirenkančiųjų skaičius. Pastebėtina, kad stojantieji į socialinių mokslų srities specialybę pirmenybę teikia universitetams – beveik dvigubai daugiau paraiškų į socialinio mokslo sritis pateikta universitetams negu kolegijoms.

2. Socialinių darbuotojų profesinės karjeros galimybės

Šiuolaikinėje darbo rinkoje specialistams keliama vis aukštesni reikalavimai, reikalaujama darbo kokybės. Socialiniai darbuotojai daro socialinius pokyčius visuomenėje, todėl svarbu, kad turėtų ne tik žinių, bet ir įgūdžių, gebėjimų, vertybių, motyvacijos. Karjera yra neišvengiama šio proceso dalis. N. Petkevičiūtė (2006, 14) karjerą apibūdina kaip su darbu susijusios patirties procesą, kuris trunka visą žmogaus gyvenimą.

Pirmas būtinas žingsnis pradėti socialinio darbuotojo karjerą – išsilavinimas. Pagal 2015 m. vasario 13 d. Įsak. Nr. A1-75 „Dėl socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos aprašo bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašo patvirtinimo“ socialinį darbą dirbantys specialistai turi turėti tokį išsilavinimą:

1. socialinio darbo kvalifikacinį (profesinio bakalauro, bakalauro, magistro) laipsnį;
2. iki 2014 m. gruodžio 31 d. įgytą kitą kvalifikacinį (profesinio bakalauro, bakalauro, magistro) laipsnį ir turėti socialinio darbuotojo kvalifikaciją;
3. iki 2014 m. gruodžio 31 d. įgytą kitą kvalifikacinį (profesinio bakalauro, bakalauro, magistro) laipsnį ir būti baigę socialinio darbo studijų programą;
4. iki 2014 m. gruodžio 31 d. įgytą kitą socialinių mokslų studijų srities kvalifikacinį (profesinio bakalauro, bakalauro, magistro) laipsnį, išklausių ir atsiskaičius už ne mažiau kaip 40 kreditų socialinio darbo dalykų socialinius darbuotojus rengiančioje aukštojoje mokykloje;
5. iki 2014 m. gruodžio 31 d. įgytą kitą, ne socialinių mokslų studijų srities, kvalifikacinį (profesinio bakalauro, bakalauro, magistro) laipsnį, išklausių ir atsiskaičius už ne mažiau kaip 60 kreditų socialinio darbo dalykų socialinius darbuotojus rengiančioje aukštojoje mokykloje;
6. socialinės pedagogikos kvalifikacinį (profesinio bakalauro, bakalauro, magistro) laipsnį ar socialinio pedagogo kvalifikaciją, jeigu jis dirbs su vaikais ir (arba) socialinės rizikos šeimomis.

Matome, kad iki 2015 m. socialinį darbą galėjo dirbti ir tie, kurie turėjo kitą kvalifikacinį laipsnį ar kitą socialinių mokslų srities kvalifikacinį laipsnį bei išklausę atitinkamų kreditų skaičių. Nuo 2015 m. įsigaliojo pataisos, kad socialinį darbą galės dirbti tik turintieji socialinio darbo kvalifikacinį laipsnį, kurį įgijo kolegijoje ar universitete.

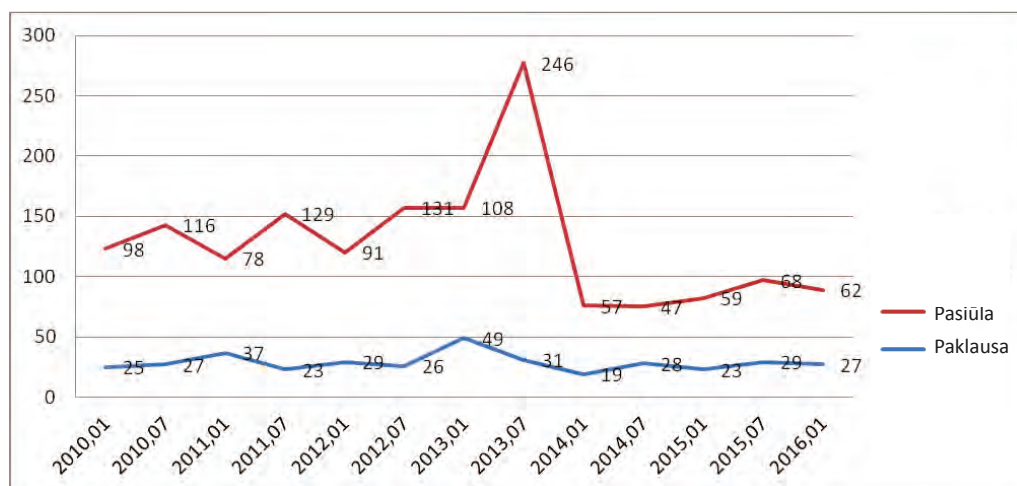
Lietuvoje socialiniai darbuotojai dirba keturiose sistemose, tokiose kaip: socialinės apsaugos ir darbo sistemoje, sveikatos apsaugos sistemoje, švietimo bei teisėsaugos sistemoje (žr. 1 pav.). Socialinio darbo specialistai dirba Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai pavaldžiose institucijose. Švietimo sistemoje socialinius darbuotojus daug kur pakeitė socialiniai pedagogai, kuriuos profesorė G. Kvieskienė (2005, 126) vadina vaikų socialiniais asistentais, socialinės gerovės advokatais, turinčiais įgytą socialinio pedagogo kvalifikaciją bei pasirengusiais dirbti ugdymo institucijoje.

1 pav. Sistemos, kuriose dirba socialiniai darbuotojai

Sveikatos sistemoje socialiniai darbuotojai dirba LR sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžiose įstaigose, tokiose kaip Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras, psichikos sveikatos, priklausomybės ligų centruose, psichiatrijos klinikose. Socialinių darbuotojų darbas būtinas su asmenimis, turinčiais priklausomybę nuo psichotropinių medžiagų, užsikrėtusiais ŽIV bei sergančiais AIDS. Daugiausia socialinių darbuotojų dirba socialinės apsaugos ir darbo sistemos įstaigose. Šios sistemos socialiniai darbuotojai dirba LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijai pavaldžiose institucijose. Socialiniai darbuotojai dirba su šeimomis ir vaikais, patyrusiais smurtą artimoje aplinkoje, krizes patyrusiais asmenimis, su benamiais, neįgaliaisiais, pagyvenusiais ir senais žmonėmis. Ketvirta sistema, kurioje dirba socialiniai darbuotojai, – teisėsaugos sistema. Tai LR vidaus reikalų ir LR teisingumo ministerijoms pavaldžios įstaigos, kaip antai Migracijos departamentas, Policijos departamentas, Kalėjimų departamentas. Galima teigti, kad socialinio darbo specialistai turi galimybę siekti karjeros, o tam būtinas nuolatinis mokymasis ir tobulėjimas.

Pagal Lietuvos darbo biržos (toliau – LDB) darbuotojų skirstymą socialiniai darbuotojai priklauso specialistų grupei. Siekiant apžvelgti socialinių darbuotojų situaciją Lietuvos darbo rinkoje, remiamasi 2010–2016 m. LDB statistika ir prognozėmis 2017 metams. Situacija darbo rinkoje apžvelgiama remiantis pasiūlos ir paklausos tendencijomis.

2 pav. Socialinių darbuotojų ir konsultantų paklausa bei pasiūla darbo rinkoje pagal LDB profesijų žemėlapi¹

Socialinių darbuotojų ir konsultantų paklausos ir pasiūlos diagramoje (žr. 2 pav.) pastebima, kad šios specialybės darbuotojų paklausa per pastaruosius penkerius metus buvo gerokai mažesnė negu pasiūla, tai reiškia, kad socialinių darbuotojų ir konsultantų darbo rinkoje buvo daugiau negu laisvų darbo vietų. Paklausos kreivė kito labai nedaug. Pastebima tendencija, kad nuo 2011 m. sausio mėnesio kiekvienais metais socialinių darbuotojų ir konsultantų paklausa didėja, o vasarą sumažėja. Paklausos sumažėjimas vasarą galimas dėl to, kad po žiemos ir pavasario praktikos dalis studentų lieka dirbti praktikos vietoje, tačiau dauguma absolventų įsidarbina liepos mėnesį. Didžiausias paklausos šuolis buvo 2013 m. sausio mėnesį, kai socialinių darbuotojų ir konsultantų poreikis per pusmetį išaugo beveik dvigubai. 2012 m. vasarą į socialinių darbuotojų ir konsultantų pareigas siūlėsi 26 darbuotojai, o 2013 m. žiemą (sausio mėnesį) – 49 darbuotojai. Toks šuolis sietinas su 2006 m. balandžio 5 d. patvirtintu Socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašu, pagal kurį socialinio darbo krypties išsilavinimo neturintys socialiniai darbuotojai turėjo siekti įgyti ir gauti vieną iš šių kvalifikacinių kategorijų: socialinio darbuotojo; vyresniojo socialinio darbuotojo; socialinio darbuotojo eksperto kvalifikacinę kategoriją. Dauguma socialinių darbuotojų neturėjo tinkamo išsilavinimo ir buvo atleisti iš darbo, todėl padidėjo socialinių darbuotojų paklausa darbo rinkoje. Per penkerius metus tai buvo vienintelis šuolis, kuris po šešių mėnesių vėl sumažėjo ir liko toks pats (mažai kintantis).

Socialinių darbuotojų ir konsultantų paklausa darbo rinkoje išlieka stabili, o pasiūla labai svyruoja. Iš pirmo žvilgsnio pastebima, kad socialinių darbuotojų ir konsultantų skaičius darbo rinkoje kinta. Pastebima tendencija, kad kiekvienais metais liepos mė-

¹ http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/Profesiju_zemelapis.aspx

nesį socialinių darbuotojų ir konsultantų pasiūla darbo rinkoje didėja. Tai siejama su socialinio darbo specialybės absolventų įsijungimu į darbo rinką. Absolventai, įgiję specialybę ir gavę diplomus, įsijungia į darbo rinką. Taigi vasarą darbo rinkoje socialinių darbuotojų ir konsultantų pasiūla padidėja, o žiemą sumažėja, kadangi dalis absolventų įsijungia į darbo rinką.

Remiantis Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, socialinių darbuotojų profesija pagal LDB įsidarbinimo galimybių barometrą² (2016) socialinio darbuotojo profesijos grupė 2016 m. priskiriama prie profesijų, turinčių nedideles įsidarbinimo galimybes. Pastebima, kad ši tendencija nesikeičia nuo 2012 m., tačiau svarbu paminėti, kad dar 2010 ir 2011 m. socialinių darbuotojų – kaip specialistų – įsidarbinimo galimybės pagal LDB buvo ribotos (per vidurį, nei labai aukštos, nei labai žemos).

3. Empirinio tyrimo metodai ir rezultatai

Tyrimo tipo ir schemos pristatymas. Tiriant socialinių darbuotojų įsijungimą į darbo rinką buvo pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas – anketinė apklausa ir apklausos duomenų statistinis apdorojimas. Tyrimu taip pat siekta išsiaiškinti, kaip sekasi absolventams, baigusiems socialinio darbo magistro studijas, integruotis į darbo rinką. Tiriamųjų populiaciją sudarė Lietuvos edukologijos universiteto socialinio darbo magistrantūros studijų absolventai. Anketinė apklausa buvo vykdoma 2015 m. kovo – balandžio mėnesį. Parengta anketa patalpinta internetiniame tinklalapyje www.apklausa.lt. Informantams elektroniniu paštu buvo išsiųsta užklausa su pateikta nuoroda į anketą. Elektroninė apklausa suteikė galimybę apklausti visus Lietuvos edukologijos universiteto socialinio darbo programos absolventus, gyvenančius skirtingose vietovėse. Toks anketavimo būdas labai patogus tiek informantams, tiek tyrėjui. Internetinis anketavimas leidžia atsakyti į anketą bet kuriuo metu, o atsakymai iš karto siunčiami tyrėjui. Elektroninis apklausos metodas padeda užtikrinti informanto anonimiškumą, patikimumą, siekiant, kad atsakymai būtų tikslūs ir atviri.

Tiriamųjų imtis. Tyrimo generalinė aibė – Lietuvos edukologijos universiteto socialinio darbo magistrantūros studijas 2010–2014 m. baigę 114 absolventų³. Netikimybinis tiriamųjų grupių pasirinkimo būdas – atsitiktinis parinkimo būdas (Kardelis, 1997, 166).

Tyrimo reprezentatyvumui reikalinga imtis paskaičiuota pagal Pianotto formulę:

$$n = 1 / (\Delta^2 + 1/N), \text{ kur}$$

n – informantų skaičius, kuriuos būtina apklausti;

Δ – paklaidos dydis (rezultatai įvertinti su 5 proc. paklaida);

N – generalinės visumos dydis.

Nustatyta, kad reikia į tyrimą įtraukti 88 tiriamuosius.

² LDB įsidarbinimo galimybių barometras. (2016). [žiūrėta 2016 m. balandžio 6 d.]. Prieiga per internetą: https://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/isidarbinimo_galimybiu_barometras.aspx.

³ Socialinis darbas. Magistrantūros studijų programa: savianalizės suvestinė. (2014).

Statistinė tyrimo duomenų analizė atlikta SPSS 17.0 programa ir *Excel* 2007 programa. Nagrinėjamų požymių pasiskirstymui pasirinktoje imtyje įvertinti taikyta aprašomoji duomenų statistika – absoliutūs (n) ir procentiniai dažniai (proc.). Kiekybiniai duomenys pateikiami kaip aritmetiniai vidurkiai (m) su standartiniu nuokrypiu (SN). Požymių ryšiams vertinti sudarytos susijusių požymių lentelės, požymių priklausomybei nustatyti skaičiuotas chi kvadrato (χ^2) kriterijus. Dviejų nepriklausomųjų imčių parametrinių kintamųjų vidutinėms reikšmėms palyginti naudotas Stjudento t testas, daugiau kaip dviejų nepriklausomųjų imčių parametrinių kintamųjų vidutinėms reikšmėms palyginti – ANOVA testas. Požymių ryšio stiprumui vertinti skaičiuotas Spearmano koreliacijos koeficientas (r). Jei $0 < |r| \leq 0,3$, dydžiai silpnai priklausomi, jei $0,3 < |r| \leq 0,8$, vidutiniškai priklausomi, jei $0,8 < |r| \leq 1$, stipriai priklausomi. Koreliacijos koeficientas bus teigiamas, kai vienam dydžiui didėjant, didės ir kitas, neigiamas – kai vienam dydžiui didėjant, kitas mažės. Kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$, požymių skirtumas tiriamųjų grupėse laikytas statistiškai reikšmingu.

Anketą sudarė 26 klausimai, iš kurių dvidešimt vienas klausimas buvo uždarasis, tai yra informantai galėjo pasirinkti vieną iš išvardytų atsakymų. Du klausimai buvo vertinamieji, kai informantai turėjo įvertinti kompetencijas. Penki klausimai buvo atvirieji, kur socialinio darbo absolventai turėjo galimybę savarankiškai formuluoti atsakymą, kuriame atsispindėtų jo stilius, informuotumas, kalba (Liobikienė, 2009, 78).

Anketos klausimynas sugrupuotas į keturias klausimų grupes (žr. 3 lentelę). Pirmą klausimų grupę siekiama užmegzti ryšį su informantu dėl teigiamos jo motyvacijos apklausos metu (Tidikis, 2003, 482). Pirmą klausimų grupę (4 klausimai) skirta išsiaiškinti absolventų situacijai iki magistrantūros studijų, t. y. įgytą pirmosios pakopos specialybę, socialinę padėtį (bedarbis, dirbantis), bei išsiaiškinti priežastis, kurios motyvavo magistrantūros studijas pasirinkti Lietuvos edukologijos universitete. Antras klausimų blokas – apie socialinio darbo magistrantūros studijas Lietuvos edukologijos universitete. Trečia klausimų grupė siekiama išanalizuoti situaciją po magistrantūros studijų. Ketvirta klausimų grupė skirta socialinei ir demografiniai informanto padėčiai (lytis, amžius, gyvenamoji vieta) sužinoti.

Iš viso tyrime dalyvavo 88 informantai, iš jų 87 moterys (98,9 proc.) ir 1 vyras (1,1 proc.). Ryški tendencija, kad socialinio darbo specialybę renkasi studijuoti moterys.

Vidutinis amžius $32,5 \pm 6,1$ metų. Baigusių LEU vidutinis amžius $32,2 \pm 5,5$ metų, baigusių kitus universitetus – $35,1 \pm 9,8$ metų. Skirtingus universitetus baigusių vidutinis amžius statistiškai reikšmingai nesiskyrė ($p = 0,383$). Didmiestyje gyvenančių vidutinis amžius $31,9 \pm 6,2$ metų, rajono centruose gyvenančių – $32,2 \pm 4,3$ metų, miesteliuose gyvenančių – $34,6 \pm 9,5$ metų, kaime gyvenančių – $35,4 \pm 7,2$ metų. Skirtingose vietose gyvenančių vidutinis amžius statistiškai reikšmingai nesiskyrė ($p = 0,340$). Sociodemografiniai duomenys parodo, kad daugiau negu pusė (56,8 proc.) apklaustųjų gyvena didmiestyje (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys), ketvirtadalis – 26,1 proc. informantų gyvena rajonų centruose.

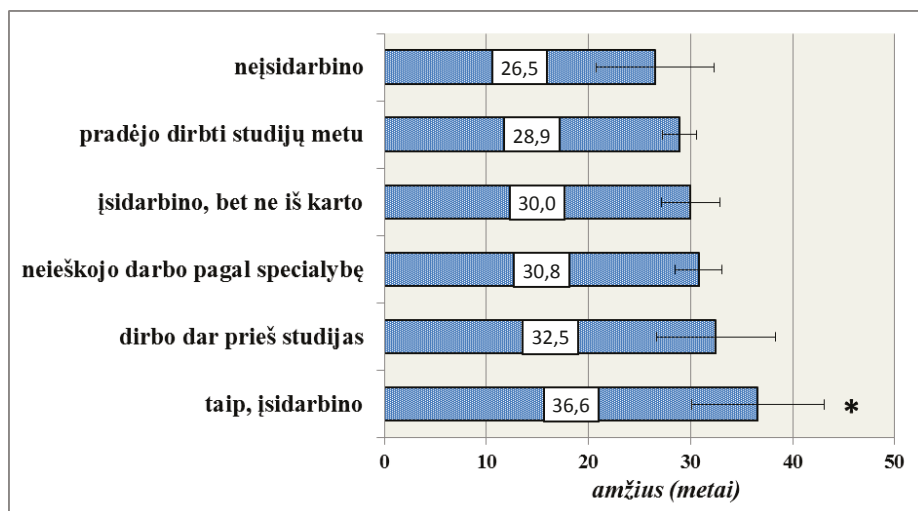
3 lentelė. Anketos klausimų analizė

Klausimo grupė	Klausimų numeriai	Klausimo tematika
I	1–2	Absolvento situacija iki socialinio darbo magistrantūros studijų (informacija apie įgytą pirmosios pakopos specialybę, užimamas pareigas).
	3–4	Motyvacija studijuoti socialinio darbo magistrantūroje, pasirenkant Lietuvos edukologijos universitetą.
III	5–8	Magistrantūros studijų įvertinimas
IV	9–13	Darbo paieškos būdų analizė
	14–20	Darbo vietos / pareigų kitimas po magistrantūros studijų
	21–22	Kompetencijų įsivertinimas
IV	24–26	Socialinė bei demografinė situacija (lytis, amžius, gyvenamoji vieta)

Tyrimė dalyvavę informantai pirmąją pakopą – bakalauro studijas – baigę ne tik skirtingose Lietuvos aukštosiose mokyklose, bet ir skirtingais metais. Informantus galima sugrupuoti į tris grupes: pirmosios pakopos studijas baigę iki 2000 m. – 2,2 proc.; nuo 2004 iki 2009m. – 45,4 proc. ir nuo 2010 iki 2012 m. – 52,4 proc. Matoma, kad daugiau negu pusė informantų pirmosios pakopos studijas baigę per pastaruosius penkerius metus (nuo 2010 iki 2012 m.). Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2004 iki 2009 m. pirmosios pakopos studijas baigę pusė informantų, tik du informantai bakalauro studijas baigę iki 2000 metų.

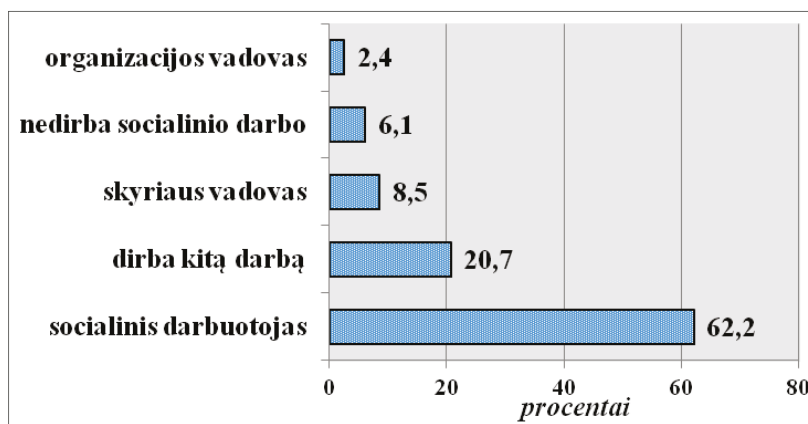
Dauguma LEU socialinio darbo magistrantūros absolventų pradėdami magistrantūros programos studijas jau dirbo ir net 44,3 proc. apklaustųjų dirbo socialinį darbą. Iš gautų tyrimo rezultatų galima daryti išvadą, kad studijai į socialinio darbo specialybės magistrantūros programą jie turėjo ne tik teorinių žinių, bet ir praktinių įgūdžių. Įdomu tai, kad net 20,4 proc. apklaustųjų nurodė, kad dirbo tarnautojais valstybinėse tarnybose. Dar prieš magistrantūros studijas trys informantai ėjo vadovo pareigas, pastebima, kad iš jų du buvę LEU pirmosios pakopos absolventai. 2,3 proc. tyrimė dalyvavusių informantų dirbo kitą darbą, nesusijusį su socialiniu darbu. Studijuodami įsidarbino 8 proc. informantų, o po studijų dirbti pradėjo 26,1 proc. Nepavyko įsidarbinti tik 2,3 proc. informantų, o 4,5 proc. teigia, jog ir neieškojo darbo pagal specialybę.

Tiriant LEU socialinio darbo magistrantūros programos absolventų įsijungimą į darbo rinką, siekta ištirti baigusiujų amžiaus vidurkį ir tai, ką veikė po studijų (žr. 3 pav.). Po magistrantūros studijų įsidarbinusių asmenų vidutinis amžius buvo $36,6 \pm 6,5$ metų ir jie buvo statistiškai vyresni, palyginti su kita veikla užsiimančiais asmenimis ($p < 0,05$). Pastebima, kad jaunesnio amžiaus absolventams (vidutiniškai 26,5 metų) sunkiai sekėsi įsijungti į darbo rinką, todėl neišdarbino. Pastebima tendencija, kad vidutinio amžiaus – 28,9 metų – absolventai jau dirbo studijų metais. Apibendrintai galima teigti, kad vidutinio amžiaus – 36,6 metų – absolventai sėkmingai įsidarbino po studijų arba pradėjo dirbti dar studijų metais (žr. 3 pav.).

3 pav. Skirtinga veikla po magistrantūros studijų užsiimančių tiriamųjų vidutinis amžius (* – ANOVA testas, $p < 0,05$)

Socialinio darbo magistrantūros programos absolventų sėkmingą įsijungimą byloja šiuo metu užimamos pareigos (žr. 4 pav.). Pastebima, kad paveiksle analizuojami tik 82 informantai iš 88 (2 informantai neįsidarbino po studijų, o 4 neieškojo darbo). Socialiniais darbuotojais dabar dirba 62,2 proc. ($n = 51$), vadovais (bendrai ir organizacijos, ir skyriaus) 10,3 proc. ($n = 9$). Ne socialinį darbą ir kitą darbą, kurį informantai nurodė anketose, dirba 26,8 proc. ($n = 22$). Visi tyrime dalyvę absolventai dirba Lietuvoje (100,0 proc., $n = 82$). Atkreiptinas dėmesys, kad informantų darbo įstaigų pobūdis pasiskirstė beveik per pusę: 54,9 proc. apklaustųjų dirba valstybinėse organizacijose, o 45,1 proc. dirba NVO.

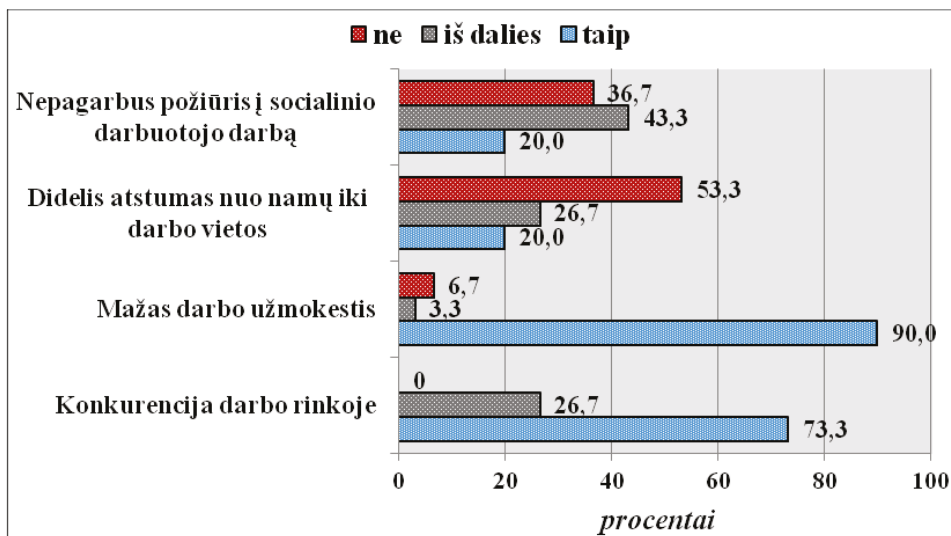
4 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal dabartines pareigas ($n = 82$)

Tyrimė dalyvavę informantai dirba ne tik socialiniais darbuotojais, bet ir organizacijų arba skyrių vadovais. Siekdami šių pareigų jie kreipėsi į darbo biržą, bet nesikreipė į privačias įdarbinimo agentūras. Ieškodami darbo taip pat nagrinėjo darbo skelbimus bei siuntinėjo gyvenimo aprašymą (CV), o siekdami užimti vadovo pareigas dar dalyvavo konkursuose.

Iš visų informantų, kurie įsidarbino studijų metu arba po studijų, tik vienas iš absolventų nedirba darbo, susijusio su profesija.

Netgi 7 informantų (iš suradusių darbą studijų metu ar po studijų) darbinė veikla susijusi su socialiniu darbu – tai specialistai: socialiniai darbuotojai darbui su socialinės rizikos šeimomis, vaikų teisių apsaugos skyrių specialistai, socialinių projektų koordinatoriai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 71,4 proc. informantų ieškodami darbo siuntė CV. Siekdami gauti darbą 28,6 proc. kreipėsi pagalbos į draugus ir gimines.

Socialinio darbo absolventai įsijungdami į darbo rinką susiduria su įvairiomis kliūtimis: nepagarbus požiūris į socialinio darbuotojo profesiją, didelis atstumas nuo namų iki darbo, mažas darbo užmokestis, konkurencija darbo rinkoje. 5 pav. diagramoje statistiškai pateikiamos kliūtys, kurias patyrė absolventai įsijungdami į darbo rinką. Viena iš ryškiausių problemų, su kuria susiduria socialinio darbo specialybės absolventai, įsijungdami į darbo rinką, – tai mažas darbo užmokestis, kurį nurodė netgi 90 proc. apklaustųjų ($n = 30$). Taip pat pastebima labai didelė konkurencija darbo rinkoje (žr. 4 pav.). 53,3 proc. informantų įvardijo kaip kliūtį didelį atstumą nuo namų iki darbo. Nemaža dalis absolventų (net 36,7 proc.) susidūrė su nepagarbiu požiūriu į socialinio darbuotojo profesiją, o 43,3 proc. – su šia kliūtimi susidūrė tik iš dalies (žr. 5 pav.).

5 pav. Kliūtys, su kuriomis susidūrė informantai ieškodami socialinio darbo ($n = 30$)

Apibendrinamojoje 4 lentelėje pateikiami duomenys, kaip susijęs sprendimas rinktis dar kartą šią magistrantūros studijų programą pagal tai, kokią įtaką padarė šios studijų karjerai.

4 lentelė. Sprendimo dar kartą rinktis šios srities magistrantūros studijų programą siejimas su karjeros siekimu (* – χ^2 testas)

Nuomonė apie pakartotinį specialybės pasirinkimą	Magistrantūros studijų įtaka karjerai, <i>n</i> / proc.			<i>p</i> *
	turėjo įtakos	nėra tikri, ar turėjo įtakos	neturėjo įtakos	
rinktūsi iš naujo	34 / 94,4	23 / 67,6	7 / 58,3	0,027
nežino, ar rinktūsi iš naujo	1 / 2,8	8 / 23,5	1 / 8,3	
nesirinktų iš naujo	1 / 2,8	3 / 8,8	4 / 33,3	
Iš viso	36 / 100,0	34 / 100,0	12 / 100,0	

Sprendimo rinktis dar kartą šią magistrantūros programą siejimas su karjeros siekimu tyrime dalyvavo tik 82 tiriamieji (išskyrus 6, kuriems nepavyko įsidarbinti, bei tuos, kurie neieškojo darbo pagal specialybę). Socialinio darbo specialybės magistrantūros studijas dar kartą studijuoti rinktūsi 94,4 proc. informantų iš tų, kuriems magistrantūros studijos turėjo įtakos karjerai. Taigi galima daryti išvadą, kad studentai studijuodami stengėsi tobulėti, gauti žinių ir įgūdžių, kuriuos pritaikytų savo darbe ir pasiektų aukštesnių pareigų. 67,6 proc. informantų, kurie nėra tikri, ar magistrantūros studijos turėjo įtakos jų tolesnei profesinei karjerai, vis tiek rinktūsi šias magistrantūros studijas. Vis dėlto informantams, kuriems studijos neturėjo įtakos profesinei karjerai, nesirinktų studijų iš naujo. Taigi, galima teigti, kad tie, kas siekia karjeros, studijuotų iš naujo, o kam nepavyko žengti karjeros laipteliais, nesirinktų dar kartą magistrantūros studijų.

Išvados

1. Socialiniai darbuotojai Lietuvoje rengiami 16 aukštųjų mokyklų (7 universitetuose ir 9 kolegijose). Būsimi studentai turi galimybę (tiek pirmosios, tiek ir antrosios pakopos) rinktis studijuoti ne tik socialinį darbą, bet ir socialinį darbą konkrečioje srityje: socialinis darbas medicinoje, socialinis darbas bendruomenėje, socialinis darbas su vaikais ir jaunimu, socialinis darbas ir socialinė rehabilitacija.
2. Socialinį darbą dirbantys specialistai privalo turėti socialinio darbuotojo kvalifikaciją, taip pat gali įgyti socialinio darbuotojo kvalifikacines kategorijas. Magistrantūros studijos suteikia galimybę siekti aukštesnių pareigų, kadangi studijų metu įgyjama daugiau gebėjimų ir kompetencijų negu pirmosios pakopos studijose. Socialiniai darbuotojai dirba 4 srityse (socialinės apsaugos ir darbo, švietimo, sveikatos bei teisėsaugos), kuriose gali pritaikyti studijų metu įgytas žinias ir praktinius įgūdžius. Statistiniai darbo rinkos duomenys rodo, kad socialinių darbuotojų paklausa yra mažesnė negu pasiūla. Paklausos rodiklis per

pastaruosius šešerius metus išliko stabilus, užtat pasiūlos kreivė nuolat kito. Pagal statistinius duomenis socialinio darbo specialistai turės menkas galimybes įsidarbinti, kadangi dėl sudėtingos šalies ekonominės situacijos netolygiai ir nepakankamai išplėtotas socialinių paslaugų tinklas.

3. LEU socialinio darbo magistrantūros studijų absolventams puikiai sekasi įsijungti į darbo rinką. Absolventų įsijungimas į darbo rinką sudaro net 97,7 proc. (pvz., pradeda studijuoti dirbdami socialinį darbą; įsidarbina dar studijų metu ar po studijų). Daugiau negu pusė absolventų dirba socialiniais darbuotojais, penktadalis – kitoje srityje, o beveik dešimtadalis eina vadovų pareigas. Socialinio darbo studijas iš naujo rinkęsi tik tie absolventai, kuriems jos turėjo įtakos karjerai.

Literatūra

- Bagdonas, A. (2001). Socialinis darbas Lietuvoje: raidos, praktikos ir akademinis aspektas. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika, 1*, 10–56.
- Barker, R. I. (1994). *The social work dictionary*. Maryland, 7–29.
- Doel, M. (2012). *Social work: the basics*. London; New York: Routledge,
- Educational Programme in Social Care*. (1995). Malmö College of Health and Caring Sciences, 60.
- Kardelis, K. (1997). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Technologija.
- Kavaliauskienė, V. (2005). Socialinio darbo, kaip pagalbos žmogui profesijos, raidos aspektai. *Acta paedagogica Vilnensia, 15*, 230–239.
- Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
- LDB įsidarbinimo galimybių barometras. (2016). [žiūrėta 2016 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: https://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/isidarbinimo_galimybiu_barometras.aspx.
- Leliūgienė, I., Giedraitienė, E., Rupšienė, L. (2006). Socialinių darbuotojų / socialinių pedagogų rengimas Lietuvoje. *Pedagogika, 83*, 64–73.
- Leliūgienė, I. (1995). Socialinio darbuotojo ir socialinių edukacinių darbo specialistų rengimo raida. *Socialiniai mokslai, 2(3)*, 62–65.
- Lietuvos aukštasis mokslas*. (2002). Vilnius.
- Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas. (2000). *Valstybės žinios*, VIII-1586.
- Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. (2003). *Valstybės žinios*, 114-5115.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymo Nr. A1-92 „Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo“ pakeitimo“ Nr. A1-75. (2015). *Teisės aktų registras, 2015-02177*.
- Liobikienė, T. N. (2006). *Krizių intervencija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

- National Report the Netherlands. (1996). *Erasmus Evaluation of the Social Professions*. Jos Cornelissen.
- Petkevičiūtė, N. (2006). *Karjeros valdymas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Profesijų žemėlapis*. [žiūrėta 2016 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/Profesiju_zemelapis.aspx.
- Socialinis darbas. Magistrantūros studijų programa, savianalizės suvestinė*. (2014). Lietuvos edukologijos universitetas.
- Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
- Vaicekauskienė, V. (2007). Socialinių darbuotojų rengimo turinio prielaidos. *Socialinis ugdymas*, 4(15), 22–36.

Integration of the Master Graduates of the Social Work Studies Programme into the Labour Market: the Case of Lithuanian University of Educational Sciences

Angelė Kaušylienė¹, Alina Dinovagis²

¹ Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Social Education, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, angele.kausyliene@leu.lt

² Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Social Education, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, alina.dinovagis@gmail.com

Summary

Social work as professional activity is spread through all over the world, but in Lithuania it is a new type of activity as only after the independency and changes of the political situation a possibility to legalise a profession of a Social Worker has become real. Success of the Social Work Graduates in entering the labor market is one of the most important indexes of study quality assessment.

This article intends to discuss the Lithuanian situation of social workers preparation, also the professional career opportunities; introduces a list of Lithuanian higher schools that prepares social workers with the focus on the beginning of study programme realisation; discusses opportunities of the Social Work Graduates in entering the labor market according to labor forecasts and the situation of the social work specialists at labor marked in 6 recent years considering the context of demand and supply. The article introduces the situation of LEU Master Degree Social Work Graduates at labor market according to the employment level after Master Degree studies.

Keywords: *social worker, labor market, employment, master degree studies.*

Įteikta / Received 2016-02-05
Priimta / Accepted 2016-02-22